

GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR U REPUBLICI HRVATSKOJ

Janković, Marija Branimira

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:029822>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Mentor:

Prof.dr.sc.Zlatan Reić

Student:

Marija Branimira Janković

Split, rujan, 2018.

Sadržaj

1. UVOD	2
1.1. Definicija poduzetništva	2
1.2. Što je Global Entrepreneurship Monitor?	2
GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR U SVIJETU	3
2.1 Ciljevi istraživanja GEM-a	3
2.2. Izvori podataka za istraživanje	4
2.3. Metodologija u istraživanju	4
2.4. Pregled GEM-ovih akademskih izvješća	9
2.4.1 Istraživanje odrasle populacije	9
2.4.2. TEA	10
2.4.3. Nacionalno ekspertno istraživanje	13
2.5. Tri vala istraživanja temeljena na GEM-u	14
2.6. Čimbenici koji određuju razinu poduzetničke aktivnosti	15
2.6.1. Odrednice poduzetništva na mikro razini	15
Odrednice poduzetništva na makro razini	17
3. GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR U HRVATSKOJ	18
3.1. Poduzetnička aktivnost Hrvatske	18
3.1.2. Hrvatska i faze ekonomskog razvoja	21
3.2. Odrasla poduzeća, obnavljanje i izlazak iz aktivnosti	23
3.3. Poduzetnička okolina u Hrvatskoj	24
4. ZAKLJUČAK	29
SAŽETAK	29
SUMMARY	30
LITERATURA:	31

1.UVOD

U ovom radu objasniti će se što je i kako djeluje Global Entrepreneurship Monitor u svijetu i Republici Hrvatskoj. Analizirat će se vrste izvješća koja se objavljuju na stranici Globalnog poduzetničkog nadzora, a poseban fokus staviti će se na najnovije izvješće za Republiku Hrvatsku. U radu koristit će se skraćeni naziv GEM radi jednostavnosti.

1.1. Definicija poduzetništva

Prije definiranja pojma Globalnog poduzetničkog nadzora i boljeg razumijevanja sadržaja potrebno je definirati što je poduzetništvo. „Pojam „poduzetništvo“ se definira na različite načine. Značajna je podjela definicija koje preferiraju „poduzetništvo“ kao aktivnost koja nije povezana s gospodarskom djelatnošću te definira neke ljudske osobine. Druge i najčešće vrste definicija opisuju poduzetništvo kao gospodarsku djelatnost koja kombiniranjem različitih činitelja ima za posljedicu određeni rezultat. Dijalektički gledano, nužno je funkcionalno prožimanje obiju vrsta definicija. Nema gospodarskog razvoja bez kreativnosti i inovativnosti koje su glavne odrednice definicije poduzetništva u širem smislu te riječi.“ (Tkalec,2011.)

1.2. Što je Global Entrepreneurship Monitor?

Global Entrepreneurship Monitor (hrv. Globalni poduzetnički nadzor)¹ možemo definirati kao studiju poduzetničke aktivnosti koja istražuje povezanost između ekonomskog rasta i razvoja sa razvojem poduzetništva u promatranoj zemlji. S godinama GEM je postao najveća godišnja studija poduzetničke aktivnosti na svijetu, a njegova izvješća imaju iznimnu važnost u raznim drugim studijama u kojima su često citirana i navedena.

GEM projekt se ponajprije bavi razvojem raznih indikatora uz pomoć kojih se mjeri poduzetnička aktivnost. Rezultati mjerenja objavljuju se u godišnjim izvješćima, a objavljuju ih GEM timovi u svakoj pojedinoj zemlji sudionici projekta u obliku izvještaja analize nacionalnih poduzetničkih aktivnosti. Također se objavljuju i globalni izvještaji svih promatranih zemalja zajedno.

GEM projekt² je započet 1998., a prvo izvješće je objavljeno 1999.godine. Započeo je kao suradnja između dvije visokoobrazovne ustanove, a to su bili Sveučilište Babson u

¹ <http://www.gemhrvatska.org/index.html>

² <http://www.babson.edu/Academics/centers/blank-center/global-research/gem/Pages/home.aspx>

Sjedinjenim Američkim Državama i London Business School, prestižnog ekonomskog fakulteta iz Ujedinjenog Kraljevstva. GEM projekt koordinira Global Entrepreneurship Research Association (GERA) čije sjedište je na London Business School .Predmet prvih istraživanja bile su G7 zemlje (Kanada, Francuska, Njemačka, Italija, Japan, Velika Britanija i SAD), kojima su bile priključene i Danska, Finska i Izrael. Tijekom godina projektu su se priključivale nove zemlje sudionice te projekt danas broji preko 150 članica. Republika Hrvatska se projektu priključila 2002.godine kada su suradnju započeli CEPOR (Centar za politiku razvoja malih poduzeća) i Ekonomski fakultet u Osijeku. Od 1999.godine GEM izvješća su postala ključan izvor usporedivih podataka u velikom broju zemalja o stavovima prema poduzetništvu, pokretanju i uspostavljanju poslovnih aktivnosti i težnjama poduzetnika u vlastitom poslovanju.

GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR U SVIJETU

2.1 Ciljevi istraživanja GEM-a

Global Entrepreneurship Monitor³ detaljno istražuje na koje načine poduzetništvo pridonosi ekonomskom razvoju zemlje, zatim institucionalne uvjete koji poduzetništvo kao važan sektor u gospodarstvu čini vitalnim dijelom društva. Također daje uvid u razlike između zemalja u smislu dinamike i poduzetničkih kapaciteta, stavlja u odnos broj poduzetničkih prilika koje dobivaju pojedinci i broj pojedinaca koji te prilike uspješno iskorištavaju. Najvažnije od svega GEM pruža smjernice za formiranje politika poticanja poduzetničkih aktivnosti i potiče provođenje poduzetničkih ideja u realnu poslovnu praksu.

Finalno ovi ciljevi se mogu raščlaniti na tri osnovna, a to su:

1. proučavanje razlika u poduzetničkoj aktivnosti među zemljama koje sudjeluju u istraživanju
2. istraživanje doprinosa poduzetničkog sektora u ukupnom rastu i razvoju nacionalne ekonomije
3. vrednovanje utjecaja nacionalnih uvjeta funkcioniranja na poduzetničku aktivnost.

³ <http://www.gemhrvatska.org/>

2.2. Izvori podataka za istraživanje

Izvor podataka⁴ za istraživanje poduzetničke aktivnosti uzima se iz četiri izvora kako slijedi:

1. Anketa nasumičnih pojedinaca

Prva izvor podataka čine nasumično odabrani pojedinci koji ispunjavaju standardizirani anketni upitnik. U anketu se uzima najmanje 2000 pojedinaca iz odabrane zemlje.

2. Intervju stručnjaka

Drugi izvor podataka sakuplja se polustrukturiranim intervjuom odabranih stručnjaka iz područja ekonomije, poduzetništva, financijskog sektora, akademici, vladini djelatnici.

3. Upitnik kojeg ispunjavaju stručnjaci

Treći izvor podataka se također dobiva od prethodno intervjuiranih stručnjaka, ali ovog puta podaci se dobivaju standardiziranim anketnim upitnikom te se na taj način dobiva uvid u percepciju stručnjaka o predmetu istraživanja.

4. Nacionalni indikatori

Posljednja skupina podataka se uzima iz javno dostupnih izvora. Primjerice uzimaju se podaci od Svjetske banke, OECD-a i slično.

2.3. Metodologija u istraživanju

U svrhu razumijevanja načina na koje se GEM provodi potrebno je navesti koje su to ključne metodologije⁵ korištene u Global Entrepreneurship Monitoru i objasniti glavna ažuriranja opsežnog dizajna i implementacije prikupljenih podataka. U samom GEM-u vodi se sveobuhvatan socioekonomski pristup i razmatra se stupanj uključenosti u poduzetničku aktivnost u nekoj promatranoj zemlji, također se identificiraju različiti tipovi i faze poduzetništva. Upravo po ovom se GEM razlikuje od ostalih baza podataka koje mjere pokretanje novih poduzetničkih pothvata.

GEM model razmatra i dokumentira na koji način uvjeti u zemlji utječu na poduzetništvo. Također razmatra i tri velike komponente poduzetništva, a to su težnje, stavovi i aktivnost

⁴ <http://www.gemhrvatska.org/metodologija.html>

⁵ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.1-5

poduzetništva. Komponente poduzetništva prate se uz pomoć istraživanja odrasle populacije (eng. APS- Adult Population Survey). Tako GEM generira originalne podatke o institucionalnom okviru za poduzetničke stavove, aktivnosti i težnje koristeći vlastitu metodologiju koja je usklađena u svim zemljama sudionicama. Na taj način omogućena je usporedivost podataka među promatranim zemljama.

U svrhu boljeg razumijevanja primarne svrhe GEM istraživanja, a to je složena veza poduzetništva i ekonomskog rasta, definiran je konceptualni model koji određuje ključne elemente te veze i načina na koji elementi međusobno djeluju. Posebnost GEM-a je u tome što je razvio set različitih takozvanih „komponenti poduzetničkog okruženja“ (eng. EFCs- Entrepreneurial Framework Conditions)⁶ koji će omogućiti razvoj i aktivnost novih poduzetničkih pothvata. Navedene komponente imaju znatan utjecaj na poslovnu aktivnost unutar promatrane zemlje, a same komponente variraju ovisno o ekonomskom razvoju. EFC se sastoji od devet stavki:

1. Poduzetničke financije
2. Vladina politika
3. Vladini poduzetnički programi
4. Obrazovanje za poduzetništvo
5. Istraživanje i razvoj
6. Regulacija ulaska
7. Fizička infrastruktura
8. Komercijalna i pravna infrastruktura
9. Kulturne i sociološke norme

Nakon deset godina prikupljanja empirijskih dokaza, konstantnog unaprjeđivanja prihvaćenih mjera, GEM istraživači su napravili reviziju modela kako bi se osvrnuli na dotadašnji rad. Revidirani model počiva na konceptu da doprinos poduzetnika kao pojedinca cjelokupnoj ekonomiji varira s obzirom u kojoj fazi razvoja se njegov biznis nalazi. Također se može pridodati činjenica da se Indeks Globalne Konkurentnosti (eng. GCI- Global Competitiveness Index) značajno razvio od 1990-ih godina. Revidirani model⁷ predstavlja detaljnije prikazanu odnosno nijansiranu razliku između faza ekonomskog razvoja u skladu s tipologijom:

⁶<https://www.gemconsortium.org/wiki/1142>

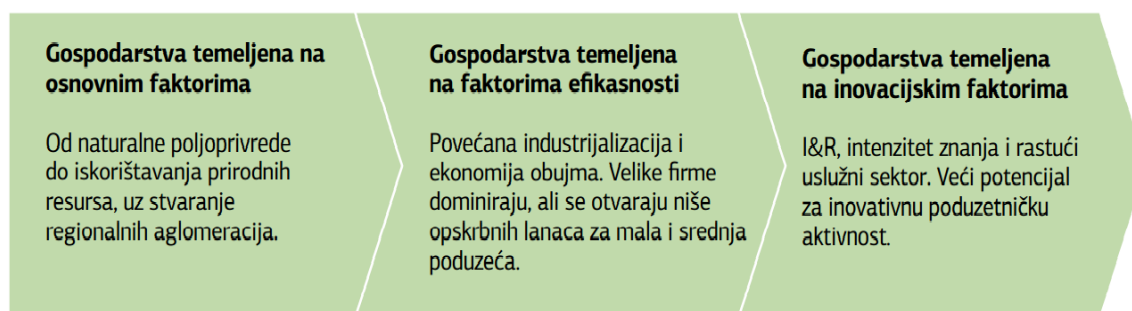
⁷ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research.str.6-7

1. Faktorski upravljana ekonomija

2. Učinkovitošću upravljana ekonomija

3. Inovacijama upravljana ekonomija.

Revidirani model⁸ također uključuje tri glavne komponente poduzetništva koje su prethodno navedene. One su predstavljene u modelu kao komponente „crne kutije“ koja doprinosi inovativnosti i stvaranju radnih mjesta u ekonomiji, njihov međusobni odnos nije detaljno prikazan u modelu. Ova dvosmislenost je namjerna i zapravo govori kako sve tri komponente (poduzetnički stavovi, aktivnosti i težnje) međusobno utječu jedna na drugu umjesto da budu komponente linearnog procesa. Očekuje se da će daljnja teoretska i empirijska istraživanja pobliže objasniti ovu povezanost. Dok je prvi model uključivao sposobnost i priliku, težnje nisu bile prisutne u modelu. Težnje su bitne jer su istraživači primijetili da sve poduzetničke aktivnosti ne pridonose podjednako ekonomskom razvoju. Kao primjer se može navesti kako u mnogim zemljama postoji mali broj brzorastućih i ambicioznih novih poduzeća. Revidirani model ima novi dinamički element koji uključuje razumijevanje načina na koji se ekonomije mijenjaju tijekom procesa vlastitog razvoja.

Slika 2.1: Karakteristike gospodarstva u pojedinim razvojnim fazama i ključni razvojni fokusi

Izvor: <http://www.cepor.hr/GEM-brosura-2002-2011.pdf>

⁸ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.7

Za **faktorski upravljane ekonomije** (eng. Factor-driven economies) karakteristično je da svoju konkurentnost temelje na svojim faktorskim doprinosima kao što su primjerice prirodni resursi ili nisko obrazovana radna snaga. Poduzeća u takvim ekonomijama često prodaju osnovne proizvode i usluge s niskom produktivnošću koja je rezultat niskih plaća.

Ekonomski razvoj je motiviran i potaknut primarnim zahtjevima institucionalnog razvoja, zatim razvoja infrastrukture, makroekonomskom stabilnošću, primarnom i zdravstvenom skrbi. Takve ekonomije izuzetno ovise o dobro razrađenom okviru za poduzetnički razvoj stoga je pozitivna uloga države ključna u takvim ekonomijama.

Za **učinkovitošću/efikasnošću upravljane ekonomije** (eng. Efficiency-driven economies)⁹ bitno je da država osigura pravedno i otvoreno tržište kao i druge mehanizme, kao što su otvoreno tržište dobara i usluga, kvalitetniji obrazovni sustav, razvijeno tržište rada i financijsko tržište, sposobnost da maksimalno iskoristi postojeće tehnologije. Ovi mehanizmi su indirektno povezani sa razvojem poduzetničke aktivnosti.

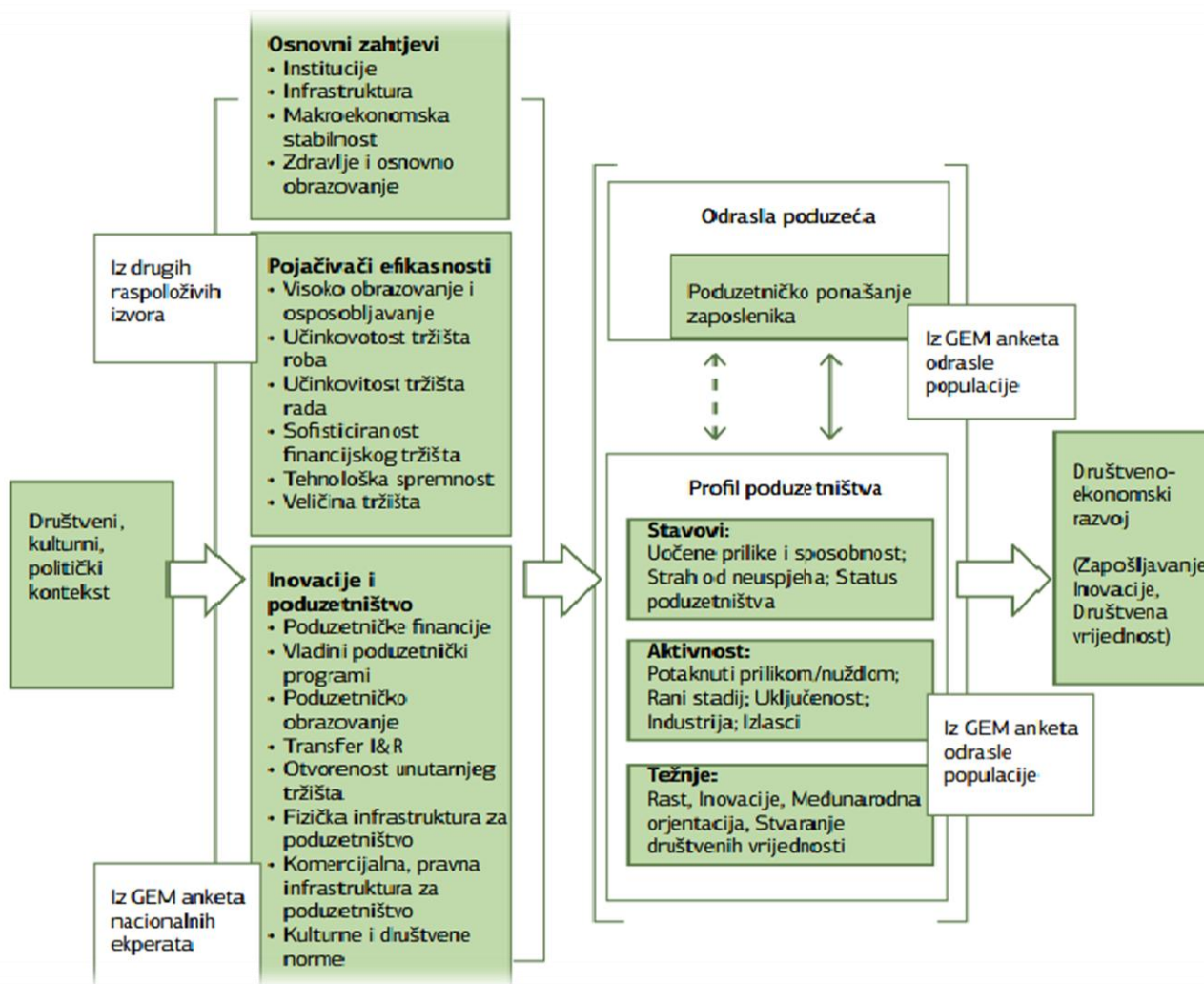
Naposljetku, kod **inovacijama upravljanim ekonomija** (eng. Innovation-driven economies) više plaće, a s tim i viši životni standard održivi su jedino ako se poduzeća mogu nositi sa konkurencijom koja ima nove i jedinstvene proizvode. To mogu postići jedino inovativnošću, proizvodnjom novih i drugačijih proizvoda koristeći naprednu tehnologiju i sofisticirane proizvodne procese. Kod inovacijama upravljanih zemalja razvijen poduzetnički okvir može pomoći kod rasta ali ne dovodi do same kreacije novih poduzetničkih pothvata, nju stvara pozitivna poduzetnička atmosfera u zemlji. Poduzetnici puno lakše ulaze u nove pothvate ako imaju pozitivne primjere u svojoj okolini koji ih dodatno motiviraju da preuzmu rizik i započnu novi pothvat.

Kako bi se pravilno odredila razina poduzetničke aktivnosti¹⁰ zemlje potrebno je utvrditi kako se ona temelji na konceptualnom okviru koji počiva na dva mehanizma:

1. Struktura poduzeća (mala, srednja i velika)
2. Struktura uvjeta o kojima ovisi poduzetnički proces stvaranja novih poduzeća

⁹ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.9

¹⁰ <http://www.gemhrvatska.org/Gemrezultati.pdf>

Slika 2.2: Konceptualni okvir GEM istraživanja- institucionalni kontekst i njegov odnos prema poduzetništvu

Izvor: Bosma, N. , Wennekers S. and Amoros, J.E.: Global Entrepreneurship Monitor 2011

Extended Report: Entrepreneurs and Entrepreneurial Employees Across the Globe, 2012, str.

2.4. Pregled GEM-ovih akademskih izvješća

GEM izvješća¹¹ mogu se podijeliti u dvije skupine:

1. Istraživanje odrasle populacije (eng. APS-Adult Population Survey)
2. Nacionalno ekspertno istraživanje (eng.NES- National Expert Survey)

2.4.1 Istraživanje odrasle populacije

Istraživanje odrasle populacije (APS)¹² mjeri razinu poduzetničke aktivnosti širom svijeta, kako se navodi na službenim GEM stranicama, te ga provodi nacionalni GEM tim na uzorku od najmanje 2000 odraslih sudionika u dobnoj skupini od 18 do 64 godine. Primarni razlog radi kojeg se ispituju anonimne osobe je istražiti stavove ljudi prema poduzetništvu, motive radi kojih bi pokrenuli vlastiti posao i ulogu jedne osobe u čitavom poduzetničkom pothvatu.

Postoje različite vrste upitnika koje se daju ispitanicima ovisno o tome da li se radi o novim poduzećima, već uhodanim poduzećima, ljudima koji tek planiraju ući u poslovni pothvat i slično. Također se razlikuju po tematici koju obrađuju te postoje upitnici koje svaka zemlja sudionica koristi ali i upitnici o posebnim temama (eng. Special Topic Report) koje zemlja obrađuje u toj godini.

Istraživanje odrasle populacije se sastoji od idućih izvješća:

1. Percipirane prilike (eng. Perceived Opportunities)
2. Percipirane sposobnosti (eng.Perceived Capabilities)
3. Strah od neuspjeha (eng.Fear Of Failure Rate)
4. Poduzetničke namjere (eng.Entrepreneurial Intentions)
5. Poduzetnička aktivnost u ranoj fazi(eng.Total Early-Stage Entrepreneurial Activity) (TEA)
6. Osnovano poslovno vlasništvo (eng.Established Business Ownership)
7. Poduzetnička aktivnost zaposlenika (eng. Entrepreneurial Employee Activity)
8. Motivacijski indeks (eng.Motivational Index)
9. Ženski/Muški TEA (eng.Female/Male TEA)
10. Žensko/Muški prilikom usmjeren TEA (eng.Female/Male Opportunity-Driven TEA)
11. Visoka očekivanja stvaranja novih poslova (eg. High Job Creation Expectation)
12. Inovacija (eng.Innovation)

¹¹ <https://www.gemconsortium.org/data>

¹² <https://www.gemconsortium.org/wiki/1141>

13. Sektor poslovnih usluga (eng. Business Services Sector)
14. Visok status uspješnih poduzetnika (eng. High Status To Successful Entrepreneurs):
15. Poduzetništvo kao dobar izbor karijere (eng. Entrepreneurship As A Good Career Choice)

2.4.2. TEA

U ovom radu posebna pozornost će se pridati TEA¹³ izvješću od svih navedenih jer je jedan od najpopularnijih GEM izvještaja.

Posebnu pozornost GEM pridaje mladim poduzećima koja tek započinju s radom. Indeks ukupne poduzetničke aktivnosti (TEA)¹⁴ izražava odnos broja ljudi na svakih 100 odraslih stanovnika koji pokušavaju pokrenuti vlastiti posao ili su vlasnici/menadžeri u nekom aktivnom poduzeću koje nije starije od 42 mjeseca.

Preciznije definirano posebno se fokusira na dva razdoblja u životu poduzeća odnosno poslovnog pothvata:

1. Razdoblje koje prethodi osnivanju novog poduzeća (stvaranje poduzetničkog pothvata)
2. Razdoblje koje slijedi odmah po osnivanju poduzeća (upravljanje novim poduzećem)

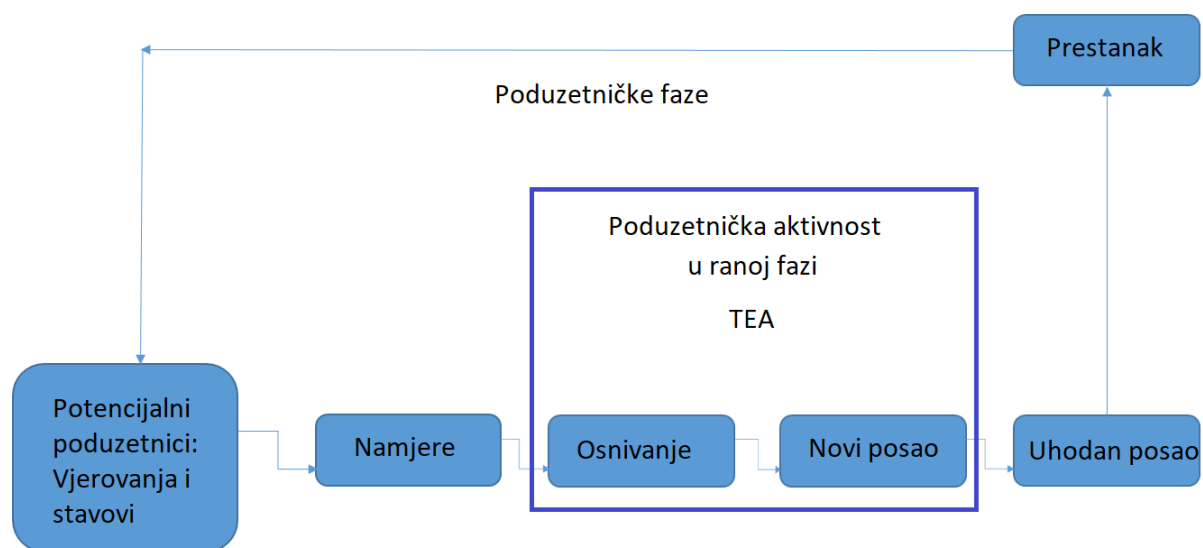
Ova dva razdoblja zajedno čine takozvanu „Poduzetničku aktivnost u ranoj fazi“ (eng. „Early-stage Entrepreneurial Activity“) također poznatu pod nazivom TEA (eng. „Total Early-stage Entrepreneurial Activity“).

TEA indeks razlikuje poduzeća po razlogu njihova osnivanja, te ih dijeli na dvije skupine :

1. Osnivanje poduzeća iz nužnosti
2. Osnivanje poduzeća radi prilike

¹³ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.21

¹⁴ <http://www.gemhrvatska.org/Gemrezultati.pdf>

Slika 2.3: Poduzetničke faze u GEM istraživačkom okviru

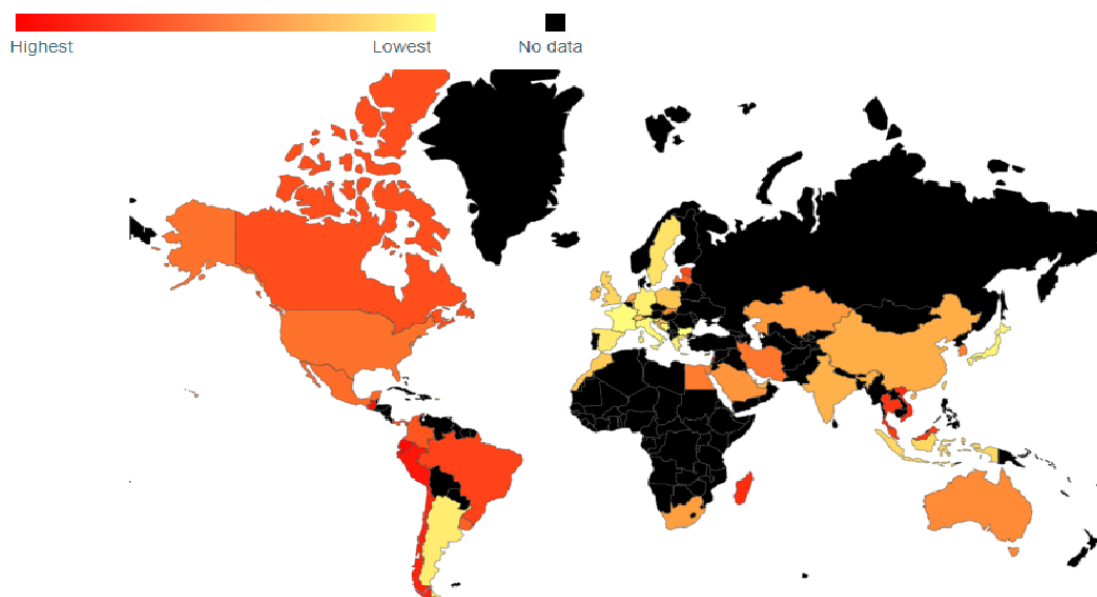
Izvor: Prikaz autora

Slika 3 daje detaljan prikaz procesa kroz kojeg poduzetnik mora proći od osnutka poduzeća. Naveden je i prikaz prekida poslovne aktivnosti kao jedna od faza kroz koje poduzeće prolazi. GEM se često bavi pitanjima prekida poslovanja odnosno njegovim uzrocima i razlozima koji dovode do takvih odluka. Premda prekid poslovanja ima izrazito negativnu konotaciju, zapravo često može imati pozitivne posljedice jer mnogi poduzetnici kada prestaju s jednim poslovnim pothvatom ulaze u novi pothvat. TEA¹⁵ odnosno „Ukupna poslovna aktivnost u ranom stadiju“ je jedna od najcitiranijih izvješća GEM-a. Prvi puta je izrađena i objavljena 2000.godine pod nazivom „GEM Total Entrepreneurial Activity Index“. Kasnije je naziv izmijenjen jer TEA ne mjeri ukupnu poslovnu aktivnost nego samo poslovnu aktivnost u novonastalim poduzećima i ranim fazama poslovanja. Potrebno je naglasiti da TEA ima i svoja ograničenja, koja se očituju u primjeni TEA stope kao ukupne mjere poduzetničke aktivnosti promatrane zemlje. Treba imati na umu da TEA stopa predstavlja isključivo stopu koja pokazuje koliko pojedinaca sudjeluje u procesu stvaranja i ranoj fazi djelovanja neke poduzetničke aktivnosti. Iz navedenih razloga TEA kao jedna od mjera GEM-a sama po sebi se ne bi smjela koristiti za usporedbu zemalja po poduzetničkom razvoju.

¹⁵ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.22

Total Early-Stage Entrepreneurial Activity (TEA): 2017

Percentage of 18-64 population who are either a nascent entrepreneur or owner-manager of a new business

Slika 2.4: Poduzetnička aktivnost u ranoj fazi (TEA) za 2017.godinu

Izvor: <https://www.gemconsortium.org/data>

Premda se na prvi pogled čini kako su visoke stope TEA indeksa pozitivne za poduzetništvo i cjelokupan ekonomski razvoj zemlje, to često nije slučaj. Primjerice kod faktorski vođenih ekonomija pad vrijednosti TEA indeksa može se promatrati kao pozitivan jer to može značiti da dolazi do pada stope poduzetništva iz nužnosti (ljudi koji pokreću poduzeće jer nemaju drugih opcija). Znači da do pada TEA stope¹⁶ dolazi u nekim slučajevima kada ekonomija raste ciklički i rastu tržišne mogućnosti. Kod inovacijama vođenih ekonomija visoka TEA stopa može biti specifična za regionalnu ekonomiju, demografski i kulturni kontekst. Ta stopa TEA kod dvije zemlje ili regije koje se uspoređuju može imati istu vrijednost i dovesti do toga da se ne primjećuju primjerice razlike u težnjama prema poduzetništvu u ta dva područja.

¹⁶ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.22

2.4.3. Nacionalno ekspertno istraživanje

Od svojih početaka GEM¹⁷ istražuje poveznicu dinamike poduzetništva s uvjetima koji pospješuju odnosno otežavaju novo stvaranje poslovanja. U GEM-u se ti uvjeti nazivaju Poduzetnički okvirni uvjeti (eng.EFCs- Entrepreneurial Framework Conditions). Stvaranje EFC-ova utječe na stvaranje poduzetničkih mogućnosti i poduzetničkih kapaciteta što određuje dinamiku poslovanja, stoga je ključno da zemlje ili regije razviju kvalitetne EFC-ove kako bi potaknuli poslovnu aktivnost.

Nacionalno ekspertno istraživanje (eng.NES-National Expert Survey)¹⁸ sastavnica je GEM metodologije te između ostalog procjenjuje razne EFC-ove. NES predstavlja cjelovit, harmoniziran i međunarodno usporediv izvor podataka koji se bave vanjskim čimbenicima koji utječu na poduzeća u nastanku i razvoju. Nacionalno ekspertno istraživanje je osmišljeno za ispitivanje stručnjaka i dobivanje informacija o statusu EFC-ova u promatranoj zemlji ili regiji Nacionalni i regionalni stručnjaci odabrani su na temelju ugleda i iskustva. Svake godine najmanje 36 stručnjaka ispunjava anketni upitnik te je podvrgnuto intervjuu. U danom uzorku barem 35% sudionika trebaju biti poduzetnici. U počecima projekta intervju licem u lice je bio obavezan ali radi složenosti ta praksa je napuštena te sada samo nove članice u GEM-u moraju prolaziti dani postupak.

Nakon prikupljanja svih potrebnih informacija, one su harmonizirane procesom interne kontrole kvalitete i izračun varijabli područja koje rezimiraju svaki blok pitanja postavljenih za mjerenje određenog aspekta EFC-a. Uz pomoć navedene metode svakom stručnjaku u pojedinoj zemlji ili regiji dodijeljene su pojedinačne vrijednosti, te je na taj način omogućena međunarodna usporedba.

Glavni okvirni uvjeti sastoje se od devet blokova predmeta: financiranje vladine politike, birokracije i poreza, vladine programe, poduzetnički izobrazbe, R & D prijenosa, komercijalne infrastrukture, unutarnje tržište, fizički infrastrukture i društvene i kulturne norme, plus blok posebne teme.

¹⁷ <https://www.gemconsortium.org/wiki/1142>

¹⁸ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.14-15

Nacionalno ekspertno istraživanje¹⁹ sastoji se od slijedećih indikatora:

- Financiranje za poduzetnike (eng.Financing For Entrepreneurs)
- Vladina podrška i politike (eng. Governmental Support And Policies⁹)
- Porezi i birokracija (eng.Taxes And Bureaucracy)
- Vladini programi (eng. Governmental Programs)
- Osnovna škola za poduzetničko obrazovanje i obuku (eng.Basic School Entrepreneurial Education And Training)
- Obrazovanje i osposobljavanje za poduzetništvo nakon škole (eng.Post School Entrepreneurial Education And Training)
- R & D transfer (eng.R&D Transfer)
- Komercijalne i profesionalne infrastrukture (eng.Commercial And Professional Infrastructure)
- Dinamika unutarnjih tržišta (eng.Internal Market Dynamics)
- Unutarnja tržišna otvorenost (eng.Internal Market Openness)
- Infrastruktura fizičkih i uslužnih djelatnosti (eng. Physical And Services Infrastructure)
- Kulturna i socijalna norma (eng. Cultural And Social Norm)

2.5. Tri vala istraživanja temeljena na GEM-u

Razvojem²⁰ i većom dostupnošću informacija i podataka dolazi do mijenjanja GEM-ove metodologije i smjera istraživanja. Kao posljedica toga pojavljuju se različiti valovi istraživanja koji se baziraju na GEM-u.

Prvi val istraživanja pruža uvid u informacije na razini pojedine zemlje. Primarno se bazira na upitniku kojeg ispunjavaju nasumično odabrane odrasle osobe i stručnjaci u određenoj zemlji. Provedena istraživanja objavljuju se u obliku GEM-ovih Globalnih i nacionalnih izvješća (eng.GEM Global and National reports).

¹⁹ <https://www.gemconsortium.org/data>

²⁰ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.18-19

Drugi val obuhvaća prve recenzirane članke bazirane na GEM-u, a njih devet je objavljeno pod nazivom Ekonomija malog poduzeća.

Za treći val GEM istraživanja karakteristično je što se uvode naprednije metode u istraživanju. Povećan opseg GEM istraživanja i publikacija privlače sve širu publiku u akademskoj zajednici.

2.6. Čimbenici koji određuju razinu poduzetničke aktivnosti

Čimbenici koji utječu na poduzetničku aktivnost mogu se podijeliti u dvije velike skupine:

1. Studije na mikro razini
2. Studije na makro razini

2.6.1. Odrednice poduzetništva na mikro razini²¹

- Demografske karakteristike, percepcije, regionalna kultura
- Resursi: ljudski, socijalni, financijski kapital
- Ekonomske odrednice
- Institucionalne okolnosti

1. Demografske karakteristike, percepcija i regionalna kultura²²

Istraživanja temeljena na GEM-u govore kako je percepcija ljudi o vlastitoj vještini samozapošljavanja najsnažniji faktor za predviđanje preferencija za samozapošljavanje.

Što se tiče percepcije, veza između percepcijskih faktora i poduzetničke aktivnosti su specifični za svaki rod. Tako u jednom istraživanju²³ provedenom u Velikoj Britaniji dolaze do zaključka kako žene percipiraju financijske prepreke u osnivanju poduzeća kao veći problem nego muškarci.

²¹ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.33

²² Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.33-34

²³ Rooper and al.(2009.)

GEM-ova globalna izvješća potvrđuju kako omjer muškaraca i žena u poduzetništvu uvelike varira širom svijeta.

Na regionalnoj razini velik utjecaj imaju migracije iz jedne regije u drugu.

2. Resursi: ljudski, socijalni i financijski kapital

Pod ljudskim kapitalom se podrazumijevaju godine i stupanj obrazovanja pojedinca. Utjecaj stupnja obrazovanja na poduzetničku aktivnost varira s obzirom na promatranu vrstu poduzetništva i socioekonomski kontekst. Unutar područja socijalnog kapitala ističe se poseban mehanizam koji se naziva efekt uzora. Tako se u jednom istraživanju²⁴ povezuje efekt uzora s najužom obitelji koristeći informacije o roditeljima i njihovoj uključenosti u poduzetničke aktivnosti. S druge strane činjenica je da ljudi koji su poduzetnici često poznaju više poduzetnika nego oni koji to nisu, stoga to ne znači da su oni postali poduzetnici radi efekta uzora.

3. Ekonomske odrednice

Kod visoko razvijenih zemalja postoji mnogo veća šansa da će poduzetnici pokrenuti novi inovativni posao. Također postoji takozvani „push“ efekt kod kojeg veća nezaposlenost dovodi do veće poduzetničke aktivnosti zato što ne postoji alternativa za zapošljavanje. S druge strane postoji negativna korelacija nezaposlenosti i ekonomskih prilika, viša stopa nezaposlenosti veže se uz manje mogućnosti za poduzetništvo.

4. Institucionalne okolnosti

U jednom istraživanju²⁵ dovode se u vezu razlike u pravnom sustavu s poduzetničkom aktivnošću s posebnim osvrtom na to da li vlasnik poduzeća posjeduje 100% dionica ili samo dio. U nekim slučajevima u negativnu vezu je dovedena veličina Vlade i poduzetnička aktivnost u ranoj fazi. Nizak nivo korupcije je u pozitivnoj korelaciji s poduzetničkom aktivnošću, a ta korelacija je veća kada se iz uzorka uklone najbogatije zemlje.

²⁴ Wagner(2007)

²⁵ Du,Vertinsky(2011.)

Odrednice poduzetništva na makro razini²⁶

- Demografski i ekonomski učinci
- Neformalne institucije
- Formalne institucije

1. Demografski i ekonomski učinci

Demografski učinci: isti učinci utječu na muške i ženske sklonosti prema osnivanju novog poduzeća, ali nemaju svi isti utjecaj na oba roda, kao primjerice životno zadovoljstvo i nezaposlenost.

Što se tiče ekonomskih učinaka, ne dovodi se u vezu regionalna nezaposlenost i poslovna aktivnost u ranom stadiju. Gustoća naseljenosti nekog područja dovodi se u pozitivnu vezu s otvaranjem poduzeća. Mnoga istraživanja dolaze do zaključka kako postoji negativna veza između BDP-a po glavi stanovnika i poslovne aktivnosti u ranom stadiju.

2. Neformalne institucije

Među makro odrednice poduzetništva spadaju neformalne institucije kao što su percepcija o vještinama na regionalnom nivou i znanja potrebna za pokretanje poduzeća. Također se poduzetništvo povezuje sa snažnim individualizmom, ali individualizam nije ključan za rast poduzetničke aktivnosti.

3. Formalne institucije

Što se tiče formalnih institucija postoje razlike u faktorima koji ih određuju ovisno koju ekonomiju se promatra. U poduzetništvu pokrenutom radi prilike postoji snažna korelacija između interveniranja države i poduzetništva u ranoj fazi (TEA).

Fiskalna, monetarna i sloboda radne snage su pozitivno povezane s poduzetništvom pokrenutim iz nužde. Također negativan efekt na poduzetništvo imaju ograničenje radnog vremena i zaštita zaposlenika kao i regulacija tržišta rada.

²⁶ Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research, str.39-46

3.GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR U HRVATSKOJ

Hrvatska je sudionica GEM-ovog tima od 2002.godine suradnjom CEPOR-a i Ekonomskog fakulteta u Osijeku sa voditeljem GEM tima profesoricom Slavicom Singer. U ovom dijelu rada pružit će se uvid u dosadašnji rad i posljednje izdano izvješće tima GEM Hrvatske iz 2017.godine sa usporedbom iz nekoliko prijašnjih godina.

Od početka svojeg djelovanja u GEM²⁷ Hrvatska istraživanju sudjelovalo je 32000 nasumično odabranih pojedinaca, odnosno prosječno 2000 godišnje iako neke zemlje poput Austrije i Švedske uzimaju i dvostruko veći uzorak ljudi. Također je u istraživanju do sada sudjelovalo 349 eksperata koji su dali svoj doprinos u praćenju promjena poduzetničke okoline.

3.1. Poduzetnička aktivnost Hrvatske

GEM istraživanje prati poduzetničku aktivnost²⁸ različitih kategorija ljudi na nacionalnoj razini

1. Potencijalni poduzetnici: oni koji vide priliku, vjeruju da imaju sposobnosti za pokretanje poslovnog pothvata
2. Novi poduzetnici: oni koji imaju poslovni pothvat stariji od tri mjeseca ali manje od 42 mjeseca
3. Odrasli poduzetnici: oni koji imaju poslovni pothvat stariji od 42 mjeseca
4. Poduzetnička aktivnost zaposlenika

Kao što je istaknuto u prethodnom poglavlju ovog rada prva i druga kategorija poduzetničke aktivnosti, odnosno početnici i novi poduzetnici, mjereni u odnosu na ukupnu odraslu populaciju spadaju u Total Early-Stage Entrepreneurial Activity odnosno TEA. Za ukupnu sliku poduzetničke aktivnosti i općenito mogućnosti pojedine zemlje potrebno je dobiti uvid u učešće odraslih poduzeća. Od 2011.godine mjeri se i poduzetnička aktivnost zaposlenika.

3.1 Prilike, namjere i pothvati u kontekstu poduzetničke aktivnosti Hrvatske

3.1.1 Nova poduzetnička aktivnost

²⁷ <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>

²⁸ <http://www.cepor.hr/GEM-brosura-2002-2011.pdf>

Godina	Hrvatska	EU		Gospodarstva temeljena na efikasnosti	
		Prosjek/najviši	Rang Hrvatske*	Prosjek	Rang Hrvatske**
2015.	7,7	8,0/14,1 Latvija	10/21	14,5	24/29
2016	8,4	8,6/16,2 Estonija	11/22	14,2	25/32
2017.	8,9	8,3/19,4 Estonija	7/18	18,5	20/26

*rang Hrvatske od zemalja EU uključenih u GEM istraživanje

**rang Hrvatske od svih zemalja čija gospodarstva su temeljena na efikasnosti, uključenih u GEM istraživanje

Tablica 3.1: Total Early-Stage Entrepreneurial Activity-TEA u %

Izvor: <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>, str.26

Tablica 1 prikazuje poduzetničku aktivnost²⁹ poduzeća koja nisu mlađa od 3 mjeseca i starija od 42 mjeseca. Poduzetnička aktivnost se izračunava TEA indeksom koji pokazuje postotak rane poduzetničke aktivnosti u odnosu na 100 odraslih. Iz navedenog se može zaključiti kako Hrvatska poduzetnička aktivnost raste u posljednje tri godine. Hrvatska se nalazi u prosjeku EU, ali ipak ima dvostruko niže vrijednosti pokazatelja poduzetničke aktivnosti od najviše rangirane zemlje EU Estonije.

TEA indikator se može podijeliti na 2 indikatora:

1. TEA Prilika koji prikazuje postotak odrasle populacije od 18 do 64 godine koji ulaze u poduzetničku aktivnost radi uočene prilike
2. TEA Nužnost koji prikazuje postotak odrasle populacije koja ulazi u poduzetničku aktivnost radi nužde (nezaposleni su, nemaju drugog izbora, dobili otkaz)

Stavljanje TEA Prilika i Tea Nužnost³⁰ u međusoban odnos dobiva se motivacijski indeks. Kada je motivacijski indeks veći od 1, TEA Prilika je veći od TEA Nužnost odnosno veći broj ljudi pokreće novi posao radi prilike. Motivacijski indeks manji od 1 govori da veći broj ljudi pokreće posao radi nužde odnosno TEA Nužnost je veći od TEA Prilika. Općenito je bolje za gospodarstvo da je veća vrijednost motivacijskog indeksa jer to znači višu poduzetničku

²⁹ <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>, str.26-27

³⁰ Wennekers, Van Stel, Thurik, Reynolds (2005): Nascent entrepreneurship and the level of economic development

aktivnost potaknutu dobrim poslovnim prilikama. Hrvatska je po motivacijskom indeksu bila posljednje rangirana zemlja EU sa vrijednošću indeksa 1,5. Oporavila se 2016. sa 2,2 te opet pala 2017. godine na 1,8 što znači da je 1,8 puta više poduzetnika ulazilo u poduzetnički pothvat iz prilike nego iz nužde. Za usporedbu, u Nizozemskoj 10,04 puta više poduzetnika ulazi u posao radi prilike, što zorno prikazuje da Hrvatska ima gotovo najniže vrijednosti motivacijskog indeksa u EU. Kada se usporede navedeni podaci s podacima iz Tablice 1, može se zaključiti da je u Hrvatskoj učestalija pojava mladih poslovnih aktivnosti posljednjih godina posljedica nezaposlenosti i nedostatka izbora, a ne radi dobrih prilika u zemlji.

Ekonomija ↕	Godina ▲	Motivational Index
Bosna i Hercegovina	2017	1.18
Bugarska	2017	1.06
Hrvatska	2017	1.19
Kipar	2017	1.62
Estonija	2017	2.73
Francuska	2017	2.99
Njemačka	2017	5.42
Grčka	2017	1.83
Irska	2017	2.50
Italija	2017	2.52
Letonija	2017	2.06
Luksemburg	2017	4.08
Nizozemska	2017	10.04
Poljska	2017	7.52
Slovačka	2017	1.37
Slovenija	2017	2.47
Španija	2017	1.70
Švedska	2017	5.95
Švicarska	2017	4.86
Ujedinjeno Kraljevstvo	2017	4.47

Tablica 3.2: Vrijednosti motivacijskog indeksa za zemlje Europe u 2017.godini

Izvor: <https://www.gemconsortium.org/data/key-aps>

3.1.2. Hrvatska i faze ekonomskog razvoja

Kako je objašnjeno u prvom dijelu ovog rada, ekonomije se dijele na faktorski upravljane, inovacijama upravljane i učinkovitošću odnosno efikasnošću upravljane. U istraživanju³¹ za 2017. godinu sudjelovale su 54 zemlje, a podaci su sakupljeni na uzorku ispitanika u dobnoj skupini od 18 do 64 godine. Potrebno je naglasiti da su tranzicijske zemlje svrstane u razinu iz koje upravo izlaze odnosno u „nižu“ skupinu. Tako je Hrvatska trenutno u prijelazu iz efikasnošću vođene ekonomije u inovacijama vođenu ekonomiju, ali svrstana je u efikasnošću vođenu kategoriju zemalja. Osim Hrvatske od europskih zemalja u toj skupini su još i Bosna i Hercegovina, Latvija, Bugarska, Poljska i Slovačka.

Godina	Hrvatska	EU		Gospodarstva temeljena na efikasnosti	
		Prosjek/najviši	Rang Hrvatske*	Prosjek	Rang Hrvatske**
2015.	47,5	43,1 55,9 Poljska	6/21	52,4	19/29
2016.	50,2	43,7 60,2 Poljska	4/22	54,6	19/32
2017.	50,8	44,0 53,3 Slovenija	3/18	53,5	14/26

*rang Hrvatske od zemalja EU uključenih u GEM istraživanje

**rang Hrvatske od svih zemalja čija gospodarstva su temeljena na efikasnosti, uključenih u GEM istraživanje

Tablica 3.3. Percepcija o vlastitim sposobnostima za pokretanje poslovnog pothvata-u %

Izvor: <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>, str.22

Tablica 3 prikazuje prosjek Hrvatske za pokazatelj percepcije o vlastitim sposobnostima za pokretanje poslovnog pothvata u posljednje tri godine. Prva tri stupca prikazuju prosjek i rang Hrvatske i zemalja EU uključenih u istraživanje, dok posljednja dva stupca prikazuju prosjek i rang Hrvatske među zemljama svijeta čija su gospodarstva temeljena na efikasnosti. U Hrvatskoj percepcija o vlastiti sposobnostima kontinuirano raste te u 2017. godini iznosi 50,8% dok je europski prosjek 44%. Rezultati vode zaključku da su Hrvati samouvjereniji u

³¹ <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>, str.21

svoje sposobnosti osnivanja i vođenja poduzeća od ostatka Europe, međutim samouvjerenost sama po sebi nije dovoljna za poslovni uspjeh. Ulogu u tome imaju i mnogi drugi čimbenici među kojima je percepcija o prilikama za pokretanje pothvata.

Percepcija o prilikama za pokretanje poslovnog pothvata u Hrvatskoj u 2017. godini iznosi 33,6% što je rast od gotovo 10% u odnosu na prethodne dvije godine, ali ipak ispod europskog prosjeka. Prosjek zemalja EU u 2017. godini iznosi 42,6% te također pokazuje rastući trend u odnosu na prethodne godine. Sve navedeno upućuje na zaključak da raste percepcija o prilikama ali nedovoljno brzo da dostigne razvijene europske zemlje. Zaključno, postoji rast međunarodnog optimizma o poslovnim prilikama što utječe i na druge komponente koje utječu na poduzetničku aktivnost, na primjer strah od propašaja i odluke o pokretanju poslovnog pothvata.

Godina	Hrvatska	EU		Gospodarstva temeljena na efikasnosti	
		Prosjek/najviši	Rang Hrvatske*	Prosjek	Rang Hrvatske**
2015.	22,3	34,8 70,2 Švedska	18/21	40,9	28/29
2016.	24,6	36,7 78,5 Švedska	19/22	42,5	30/32
2017.	33,6	42,6 79,5 Švedska	13/18	43,8	22/26

*rang Hrvatske od zemalja EU uključenih u GEM istraživanje

**rang Hrvatske od svih zemalja čija gospodarstva su temeljena na efikasnosti, uključenih u GEM istraživanje

Tablica 3.4: Percepcija o prilikama za pokretanje poslovnog pothvata, u svojoj okolini

Izvor: <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>, str.22

Istraživanje u 2017. pokazuje da je percepcija o strahu od promašaja u Hrvatskoj ispod prosjeka EU te iznosi 37,1% i ima opadajući trend kroz posljednje tri godine. Hrvatska ima također pozitivan stav o percepciji o društvenom statusu poduzetnika u usporedbi sa svim zemljama EU, ali kada se uspoređuje samo s efikasnošću vođenim ekonomijama tada one imaju veću razinu ovog pokazatelja što znači da su više vrijednosti indikatora povezane s ekonomskog razvijenošću promatranih zemalja.

Sveukupno gledajući navedene individualne pokazatelje, može se zaključiti da u Hrvatskoj postoji snažna vjera u osobne sposobnosti koja nažalost nije popraćena stavom stanovnika o prilikama koje im okruženje nudi. Također ni prepoznavanjem potencijalnih prilika i mogućnosti koje se nude, stoga ta samouvjerenost nema značajniji utjecaj na porast poduzetničke aktivnosti.

3.2. Odrasla poduzeća, obnavljanje i izlazak iz aktivnosti

Odrasla poduzeća³² u GEM istraživanju se definiraju kao sva poduzeća starija od 42 mjeseca. Hrvatska je među zemljama koje su na začelju po pitanju učešća odraslih poduzeća te ih je u 2017. godini bilo 4,4 na 100 stanovnika što je 62% učešća zemalja EU. Zanimljivo je spomenuti da u posljednje tri godine Grčka ima najveće učešće sa 12,4 u 2017. godini, a s druge strane imaju jako neefikasno gospodarstvo. Može se zaključiti da veliki broj odraslih poduzeća ne stvara nužno konkurentno i snažno gospodarstvo.

3.2.1. Izlazak iz poduzetničke aktivnosti

Godina	Hrvatska		EU		
	%	Rang*	%	Najmanji	Najveći
2015.	1,7	10/21	1,9	1,0 Belgija	3,5 Slovačka
2016.	3,4	21/22	2,0	0,8 Italija	3,8 Grčka
2017.	1,9	9/18	2,1	1,0 Njemačka	4,7 Grčka

*rang Hrvatske u grupi zemalja EU uključenih u GEM istraživanje, pri čemu je rang računat prema najmanjem postotku

Tablica 3.5: Izlazak iz poduzetničke aktivnosti

Izvor: <http://www.cep.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>, str.31

³² <http://www.cep.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>, str.31

Određen broj odraslih poduzeća svake godine prestane s radom ili napusti određeni poslovni pothvat radi nedovoljne profitabilnosti, nepripremljenosti na konkurenciju, prodaje, akvizicije, umirovljenja i drugih razloga. U 2016. Hrvatska je doživjela značajan porast poduzeća koja izlaze iz poslovne aktivnosti te su njegove vrijednosti bile gotovo dvostruko veće od prosjeka EU zemalja. Općenito gledano, postotak ekonomski aktivnog stanovništva³³ u Republici Hrvatskoj se smanjuje kroz cijelo 20. Stoljeće što također djeluje na smanjenje aktivnih poduzetnika u društvu.

Zemlje koje su imale visok motivacijski indeks rjeđe su napuštale poslovnu aktivnost od zemalja s niskim motivacijskim indeksom. Može se zaključiti da poduzetnici koji ulaze u poslovni pothvat radi uočene prilike a ne nužde, često imaju bolje šanse za uspjeh i rjeđe izlaze iz poslovne aktivnosti.

3.3. Poduzetnička okolina u Hrvatskoj

Poduzetnička okolina može se opisati različitim komponentama karakterističnim za svaku pojedinu zemlju. Komponente poduzetničkog okruženja (eng. Entrepreneurial Framework Conditions) važan su faktor istraživanja GEM-a, kako je navedeno u prvo dijelu ovog rada. Procjene komponenti poduzetničke okoline provode eksperti posebno odabrani radi svoje stručnosti i reputacije. Eksperti daju svoje ocjene i mišljenje kroz standardni upitnik. Upitnik³⁴ se sastoji od više izjava koje su grupirane u devet komponenti poduzetničke okoline.

Komponente poduzetničke okoline su:

1. Vladine politike prema poduzetništvu
2. Pristup novcu
3. Vladini programi za poduzetništvo
4. Transfer istraživanja i razvoja
5. Poduzetničko obrazovanje
6. Komercijalna i profesionalna infrastruktura za poduzetništvo
7. Otvorenost domaćeg tržišta
8. Fizička infrastruktura

³³ I. Družić et al.(2003.)- Hrvatski gospodarski razvoj

³⁴ <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>, prilog 1

9. Kulturne i društvene norme

Prošlogodišnji upitnik sastojao se od 9 navedenih komponenti, svaka je opisana sa tri do devet tvrdnji koje su dane ekspertima na ocjenjivanje. Tvrdnjama su dane ocjene od jedan do devet, gdje jedan označava potpuno neslaganje s navedenom tvrdnjom, a devet potpuno slaganje. Tako ocjenjene i obrađene tvrdnje daju sliku o stanju poduzetničke okoline i daju uvid u komponente koje potiču i stimuliraju i one koje koče poduzetničku aktivnost u Hrvatskoj.

Također ocjene poduzetničke okoline od strane eksperata omogućuju:

1. Vrednovanje kvalitete svake komponente:
 - Poticajna okolina- ocjena iznad 5
 - Ograničavajuća okolina- ocjena ispod 5
2. Uočavanje promjene u percepciji kvalitete komponenti kroz vrijeme
3. Usporedbe razlika u percepciji kvalitete komponenti u prostoru odnosno između GEM sudionica u promatranoj godini

Slika 3.1 prikazuje usporedbu ocjene eksperata svih devet komponenti poduzetničke okoline za Hrvatsku, sve članice EU koje su uključene u GEM istraživanja i ocjene gospodarstava temeljenih na efikasnosti. Hrvatska zaostaje za obje skupine u svim komponentama osim u komponenti otvorenost domaćeg tržišta odnosno njene sastavnice dinamičnost promjena domaćeg tržišta.

1. Vladine politike prema poduzetništvu

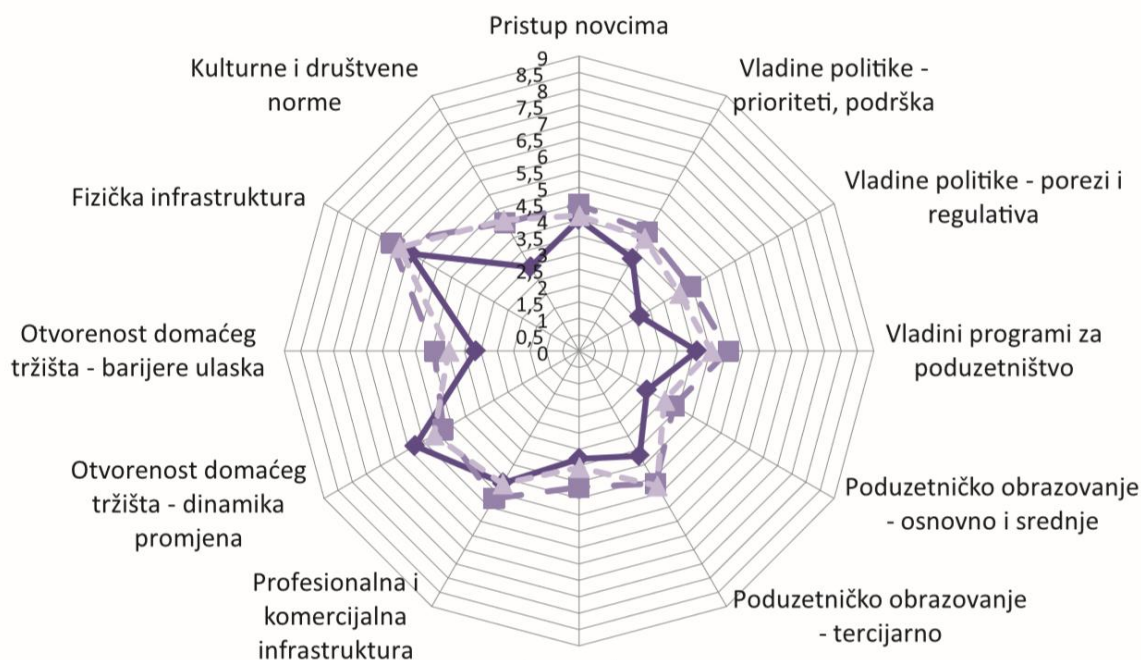
Unutar GEM-a vladine politike prema poduzetništvu se mogu promatrati kroz:

- Vladine politike za identificiranje prioriteta
- Za pojednostavljenje regulacija koje djeluju na poduzetničku aktivnost

Što se tiče identificiranja prioriteta Hrvatska je ispod prosjeka EU s ocjenom 3,26. najbolje rangirana je Francuska s 5,56 a najgora Bugarska s 2,98.

Ocjene komponente regulatornog okvira daje poražavajuće podatke jer je Hrvatska u posljednje tri godine najniže rangirana u EU s ocjenom 2,14 u 2017. godini. Hrvatska ima jednu od najviših poreznih stopa u EU i kompliciranu administraciju i regulatorni okvir što iznimno negativno djeluje na poduzetničku aktivnost.

—◆— Hrvatska 2017 —■— EU-prosjek 2017 —▲— Gospodarstva temeljena na efikasnosti 2017

Slika 3.1 Ocjene eksperata o kvaliteti poduzetničke okoline u Hrvatskoj, 2017. - usporedba s prosjekom EU i zemljama čija gospodarstva su temeljena na efikasnosti

Izvor: : <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>, str.69

2. Pristup novcu

Hrvatska malo zaostaje za EU zemljama u kategoriji pristupa novcu za financiranje poduzetništva. Postoji široka ponuda bankarskih kredita ali nedostaje rizičnog i vlasničkog kapitala za pokretanje novih aktivnosti.

3. Vladini programi za poduzetništvo

Vladini programi je jedna od najlošije ocjenjenih komponenti ali svejedno bolje ocjenjena od Vladinih politika. Najbolje ocjenjena je Nizozemska, a najgore Grčka.

4. Transfer istraživanja i razvoja

Hrvatska je 2015. i 2016.godine bila najlošije rangirana od promatranih zemalja EU, dok je 2017.godine to bila Slovenija. Rezultati su posebno zabrinjavajući jer konkurentnost i inovativnost poduzeća ovisi o suradnji i transferu istraživanja i razvoja iz institucija u poduzeća. U Hrvatskoj se malo ulaže u istraživanje i razvoj, također poduzeća sporo implementiraju inovacije u vlastito poslovanje. Hrvatska poduzeća su tehnološki naprednija od prosjeka EU ali njihovi proizvodi su zastarjeli i ne inovativni.

5. Poduzetničko obrazovanje

Obrazovanje je jedna od ključnih komponenti poduzetničkog djelovanja i stoga je prioritetna sastavnica u politikama EU. Više obrazovanje je jasno povezano s višom poduzetničkom aktivnošću. Hrvatska godinama nije ulagala ni razvijala obrazovni sustav što se jasno odrazilo na rezultate ove komponente poduzetničke okoline.

Hrvatska je 2015.godine bila najniže ocjenjena među zemljama EU i do 2017. se nije znatno poboljšala po pitanju obrazovanja.

6. Komercijalna i profesionalna infrastruktura za poduzetništvo

Profesionalna i komercijalna infrastruktura obuhvaća izradu projekata, obuku, savjetovanje za pokretanje i rast, povezivanje poduzetnika i investitora. Za navedene potrebe zemlja bi trebala imati razvijene centre za poduzetništvo, poduzetničke inkubatore, razvojne agencije i poduzetničke zone. Hrvatsko ulaganje u ovakvu vrstu infrastrukture nije bilo popraćeno kvalitetom navedenih usluga iz čega proizlazi njeno zaostajanje za EU.

7. Otvorenost domaćeg tržišta

Otvorenost domaćeg tržišta može se promatrati kroz:

- Dinamičnost promjena
- Intezitet barijera

Dinamičnost tržišta je jedina komponenta u kojoj Hrvatska ima nadprosječne rezultat.

Međutim prema intezitetu barijera smo najgore ocjenjena zemlja posljednjih 6 godina.

Razlog se krije u ne realizaciji domaćih i stranih investicija kao i pogodovanje nekim postojećim poduzećima što negativno utječe na osnivanje i razvoj novih poduzeća.

8. Fizička infrastruktura

Fizička infrastruktura se ocjenjuje kroz praćenje razvoja telekomunikacija, prometne kvalitete i povezanosti i drugih. Od svih komponenti je najbolje ocjenjena u Hrvatskoj sa ocjenom 5,94 ali ipak ispod EU prosjeka koji iznosi 6,62 u 2017.godini.

9. Kulturne i društvene norme

Kulturne i društvene norme se prate kroz ocjenu inicijativnosti i samoodređenja, kapacitet preuzimanja rizika i inovativnost. Specifičnost ove komponente je što se jako sporo mijenja, a to je vidljivo i u ocjenama posljednje tri godine. Upravo iz tog razloga još više zabrinjava činjenica da Hrvatska ima najniže ocjene u EU u posljednje tri godine.

Može se zaključiti da su samo dvije od devet analiziranih komponenti poduzetničke okoline imale zadovoljavajuću ocjenu odnosno ocjenjene s ocjenom iznad 5, a to su dinamika promjena na domaćem tržištu i fizička infrastruktura. Sve ostale mjerene komponente su imale ispodprosječne ocjene, a neke i najniže u EU. Rezultati analize okoline upućuju na potrebu za promjenom i napretkom kako bi Hrvatska došla na razinu ostalih zemalja i potakla svoju poduzetničku aktivnost a skupa s tim i ekonomski rast.

4. ZAKLJUČAK

Global Entrepreneurship Monitor se iz projekta dvaju sveučilišta razvio u najveću svjetsku studiju poduzetničke aktivnosti koja svake godine privlači sve više zemalja. Značaj studije je što se podaci prikupljeni u njoj mogu koristiti i koriste u mnogim istraživanjima i projektima. Podaci se mogu međusobno uspoređivati radi korištenja standardiziranih metoda kojih se sve zemlje članice studije moraju pridržavati. Upravo radi mogućnosti međusobnog uspoređivanja podataka pojedina zemlja može detektirati i poraditi na svojim slabostima i kopirati pozitivne primjere najuspješnijih zemalja. Nažalost, u mnogim zemljama i pogotovo Hrvatskoj slaba je suradnja između obrazovnih i znanstvenih institucija i države stoga dobar dio zaključaka o razvoju prođe neopažen ili ignoriran. Kontinuiranim praćenjem razvoja poduzetništva u nekoj zemlji mogu se odrediti metode i načini na koje se može pomoći poduzetnicima. Na kraju se može zaključiti da se posebna pozornost treba pridati mladim poduzećima i svima koji tek planiraju započeti poslovni pothvat, upravo razvojem novih poduzeća može se ići željenim smjerom razvoja zemlje.

SAŽETAK

Poduzetnička aktivnost predstavlja pokretačku snagu rasta i razvoja svake ekonomije. Upravo zato je ključno pratiti sve njene aspekte od utjecaja države na poduzetništvo, regulacija, poduzetničke okoline do zapravo svih prilika i prepreka za poduzetnički razvoj. Global Entrepreneurship Monitor je studija poduzetničke aktivnosti koja ima zadaću mjeriti poduzetničku aktivnost zemlje prikupljanjem i evaluacijom podataka prikupljenih od uzorka odraslih pojedinaca i ekspertne skupine.

Ključne riječi: poduzetništvo, GEM, Globalni poduzetnički nadzor, poduzetnička aktivnost

SUMMARY

Entrepreneurial activity is the driving force of the growth and development of every economy. That is why it is crucial to keep track of all aspects of the state's influence on entrepreneurship, regulation, entrepreneurial environment to all opportunities and obstacles to entrepreneurial development. The Global Entrepreneurship Monitor is a study of entrepreneurial activities that has the task of measuring country's entrepreneurial activity by collecting and evaluating data collected from a sample of adult individuals and expert group.

Keywords: Entrepreneurship, GEM, Global Entrepreneurship Monitor, Entrepreneurial Activity

LITERATURA:

1. Niels Bosma (2013): The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) and Its Impact on Entrepreneurship Research
2. Družić, Akrap, Barić i sur. (2003.): Hrvatski gospodarski razvoj
3. Wennekers, Van Stel, Thurik, Reynolds (2005): Nascent entrepreneurship and the level of economic development
4. <https://www.gemconsortium.org/data>
5. <http://www.cepor.hr/GEM-brosura-2002-2011.pdf>
6. <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2018/05/GEM-2017-za-web-FINAL.pdf>
7. <http://www.babson.edu/Academics/centers/blank-center/global-research/gem/Pages/home.aspx>
8. <https://hrcak.srce.hr/file/192156>
9. <http://www.gemhrvatska.org/Gemrezultati.pdf>
10. <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/methodology/>